

органдарында 47,9 мың адам ресми тіркелген жұмыссыздар үлесі – 0,5%). Бағалау бойынша ағымдағы жылғы қаңтарда жасырын жұмыссыздық деңгейі экономикалық тұрғыдан белсенді халықтың 0,4%-ын (37,5 мың адам) құрады. «2020 жұмыспен қамту бағдарламасы» бойынша 2017 жылғы 1 қаңтарда әлеуметтік келісімшартқа 102,8 мың адам қол қойған, оның ішінде жұмыссыздар 67,9%, өз бетінше жұмыспен қамтылғандар 27,9% құрады.

Қазақстандағы жұмыссыздық 2010-2017 жылдары жұмыссыздар саны бойынша (- кезең ішінде 11%), сондай-ақ жұмыссыздық деңгейі бойынша 5,8% - дан 4,9 % - ға дейін төмендеді. Жұмыссыздардың негізгі бөлігін әйелдер (55-60%) құрайды, әйелдердің жұмыссыздық деңгейі жоғары, алайда қарастырылып отырған кезеңде де 6,6% - дан 5,8% - ға дейін төмендеді (ерлерде 4,9-дан 4,3% - ға дейін).

2017 жылы Экономикалық зерттеу институтының мәліметтері бойынша жұмыссыздықтың негізгі себептері анықталды: кез келген жұмыстың болмауы (28%), өз еркімен жұмыстан шығару (22,7%), кәсіпорынның таратылуына байланысты жұмыстан шығару (12% немесе 54 мың адам), отбасылық себептер бойынша (9,2%) шарт мерзімінің аяқталуына байланысты жұмыстан шығару (8,7%), үй шаруашылығын жүргізу (8,4%), оқу орнын бітіргеннен кейін жұмыстың болмауы (5,6%).

Жұмыссыздардың едәуір бөлігі бір жыл жұмыс істемейді немесе ешқашан жұмыс істемеген (40-45% жұмыссыздар). Жұмыссыз әйелдер арасында көп жұмыс істемеген әйелдер-соңғы жылдары шамамен 30% (ерлерде 25%); 1 жыл және одан да көп жұмыс істемейтін әйелдердің 20% (ерлерде 15%). Ерлерде 6 айға дейін және 3 айға дейін қысқа мерзімді жұмыспен қамтылмау кезеңдері кең таралған.

Еңбек нарығында қалыптасқан проблемаларды шешу және халықтың өмір сүру деңгейін арттыру бойынша қосымша шаралар қабылдау мақсатында Мемлекет басшысы 2016 жылғы 9 қыркүйекте Үкімет алдына жаппай кәсіпкерлікке ынталандыру және жұмыспен қамтамасыз ету жөнінде міндет қойды.

Халықты нәтижелі жұмыспен қамтуға жәрдемдесу және азаматтарды кәсіпкерлікке тарту мақсатында Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 желтоқсандағы № 919 қаулысымен бекітілген "Еңбек" нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы қабылданды.

Әлемдік саясатта еңбек нарығындағы проблемаларды шешу үшін жұмыспен қамтуға жәрдемдесудің белсенді шаралары пайдаланылады, олар еңбек ресурстарын дамыту (кәсіптік даярлау және қайта даярлау), жұмыс күшіне сұранысты арттыру (жалақыны/жұмыспен қамтуды субсидиялау, қоғамдық жұмыстар), ақпараттық сүйемелдеуді қоса алғанда, еңбек нарығы институттарының қызметтерін жетілдіру, сондай-ақ кәсіпкерлікті дамыту арқылы жүзеге асырылады.

Бұл экономикалық тұрғыдан нәтижелі жұмыспен қамту ықтималдығын арттыруды, еңбек өнімділігі мен жалақының өсуін көздесе, әлеуметтік тұрғыдан жұмыссыздықты қысқартуды, еңбек белсенділігінің өсуін және адами әлеуетті дамытуды көздейді.

Бір сөзбен айтқанда, біз әлеуметтік-еңбек аясының барлық саласында маңызды жұмыстарды жүзеге асыруымыз қажет. Бұл бір қарағанда қарапайым болмаса да, өте өзекті және маңызды міндет. Әрбір адам тек өнімді және адал еңбек қана оның өмірін жарқын, мағыналы ететінін түсіне білуге тиіс. Тек сонда ғана әрбір қазақстандықтың жетістігі мен әл-ауқаты жақсара түспек.

Әдебиеттер:

1 Бердекова Р. М. Қазақстан Республикасындағы еңбек нарығының дамуы мен қалыптасу мәселелері // ҚазҰУ хабаршысы. - 2016. - №1. - Б. 68-74.

2 Қазақстан Республикасы ҰЭМ Статистика комитетінің материалдары. - // <http://www.stat.gov.kz>

Талғат Б.Ж., Масаинова Н., Кожыкова А., 2 курс студенттері
(академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ)
Ғылыми жетекші - аға оқытушы Ескендір Н.Н.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР ЖҰМЫССЫЗДЫҒЫ МӘСЕЛелерін ШЕШУ

Қазіргі қоғамымыздың ең ірі әлеуметтік тобы болып саналатын ел жастарына жан-жақты көмек көрсетілуі – Елбасы ұстанымдарының бірі. Еліміз тәуелсіздік алғалы жастардың мәселесі назардан тыс қалмай, оларға қосымша жаңа міндеттер артылып келеді. Елбасымыздың қазақстандықтарға арналған жыл сайынғы Жолдауларында жастар үлкен көңіл бөлініп, олардың жағдайы күннен-күнге

жақсаруда.Қазақстан Республикасында еңбек нарығындағы жұмыссыздық - еңбек ресурстарын жұмыспен қамту, нақты бүгінгі күннің талабына сай, еңбек нарығын қалыптастыру – өзінің шешімін күтіп тұрған мәселердің ең бір бастысы. Сондықтан да бүгінгі таңда жастар арасындағы жұмыссыздық мәселесін мемлекеттің реттеуі өзекті мәселелердің бірі.

Жастар – жас адамдардың әлеуметтік жағдайы, қоғамның әлеуметтік құрылымындағы олардың орны мен атқаратын іс-әрекеті, ерекше қызығушылықтары мен құндылықтарының жас мөлшерімен анықталатын әлеуметтік-демографиялық топ.Қазақстанда жас мөлшері 14-тен 29-ға дейінгі адамдар жастар қатарына жатқызылады. Бүгінгі таңда жастар еліміздің халқының 30% құрап, қоғамның маңызды бөлігі болып табылады.

Жастар жұмыссыздық деңгейі – 15-24 жастағы жұмыссыз халық санының осы жастағы экономикалық тұрғыдан белсенді халық санындағы пайызбен өлшенген үлесі. Алайда мұндай статистика толығымен еңбек нарығындағы толық жағдайды көрсетпейді. Жастар еңбек биржасында басқа жастағы адамдармен салыстырғанда сирек тіркеледі.

Жастардың еңбек нарығына енуі елеулі қиыншылықтармен және қайшылықтармен қатар жүреді. Олар ең алдымен мамандық таңдауда жастар оның еңбек нарығында қажеттілігіне емес, қоғамдағы беделділігі мен абыройына қарай бағыт ұстауына байланысты туындайды. Осыған байланысты оқу орнын бітірген жастардың көп бөлігі алған мамандығы бойынша жұмыс істемейді немесе мүлдем жұмысқа орналаспайды, бұл жастар арасында жұмыссыздық деңгейінің артуына әкеледі. Нәтижесінде жастардың осы бөлігінің біліміне салынған қаражат өзін-өзі ақтамайды.

2017 жылы 15 және одан жоғары жастағы экономикалық тұрғыдан белсенді халықтың саны 9,0 млн. адамды құрады, бұл 2016 жылғы тиісті кезеңге қарағанда 0,7%-ға көп. Республика экономикасында 8,6 млн. адам жұмыспен қамтылды немесе 15 және одан жоғары жастағы халықтың 68,3%. 2016 жылмен салыстырғанда олардың саны 67,6 мың адамға (0,8%-ға) артты

Жалпы, жастар жұмыссыздығының пайда болу себептерінің 5 мәселесі бар. Еңбіріншісі жастарға дұрыс тәрбиенің берілуі. Елбасыөскелеңтұлғаларға жөнді жол сілтеп, дұрыс тәрбие беруге ықпал ететін «Жасұлан» балалармен жасөспірімдер ұйымын құруды тапсырған болатын. Бұл ұйым тәлімгерлерді арнайы семинарлардан өткізіп, жүйелі жұмыс жүргізуде. Дейтұрғанмен, бала тәрбиесіне жекелеген топтар емес, тұтас қоғам үлес қосуы тиіс.

Екінші мәселе, сапалы білімде. Мемлекет тарапынан жастарға бөлініп отырған көмектер, жеңілдіктер аз емес. Соның ішінде «Серпін» бағдарламасын атап өткім келеді. Мысалы, оңтүстік өңірінде солтүстік, шығыс және орталық өңірлерге қарағанда жастар жұмыссыздығы басым. Міне, осыны ескерген Үкімет оңтүстіктің жастарын өзге өңірлерде оқытып, жұмысқа тарту мақсатымен «Серпін» бағдарламасын іске қосты.

Бүгінге дейін жастар жұмыссыздығын азайтуға жастар практикасының қосқан үлесі едәуір болды. Енді биыл жастар практикасына бөлінетін қаржы азайып отыр.

Жастардың үшінші мәселесі – баспана жайы. Баспаналы болуға байланысты жастар санатына кіретін тұлғалардың жасы 35-ке дейін деп белгіленді. Тұрғын үйге қатысты мемлекеттік бағдарламалардан басқа «Тұрғын үй жинақ банкінде» де оңтайлы жолдар қарастырылған. Осындай мүмкіндіктер арқылы жастар арасындағы баспана мәселесі де болашақта өз шешімін табады деп ойлаймын.

Төртінші мәселе – мамандықты дұрыс таңдау. Әрбір мектеп бітіруші жас азамат мамандықты таңдағанда өзінің табиғи қабілетіне байланысты және жергілікті мекеннің жағдайына ыңғайлы кәсіпті көздегені жөн. Мысалы, бірқатар жастардың мамандықтарын өз қалауларымен таңдамағандарына куә болдық. Кейбіреулер жеңілдің асты, ауырдың үстімен жүру үшін қағазбен жұмыс істейтін мамандықты көздесе, енді біреулері мемлекеттік грант көбірек бөлінеді-ау деген мамандықтардың тізгінін ұстауға ұмтылған. Егер адамның табиғи қабілеті, сол іске деген ебі болмаса, қанша жерден жоғары білімнің дипломын алса да оны іс жүзінде меңгеріп кете алмайтыны анық.

Жастардың түйінді мәселесінің бесіншісі – отбасылы болу. Алдымен өмірлік азығы болар білімді сапалы алмай, тұрақты жұмыс таппасы белгілі. Одан соң баспанаға да қол жеткізуі қиын. Көптеген ажырасуларға бірден бір себеп болып жатқан әлеуметтік жағдайлар. Қаржының жетіспеушілігі, жұмыссыздық талай жұптардың екі айырылуына сеп болып жүр.

Жастардың еңбек нарығына қатысты мемлекет жүргізіп отырған саясат мемлекеттік және аймақтық жастар бағдарламалары аясында әр түрлі заңнамалық актілерді іске асыру арқылы жүзеге асырылады. Бұл құжаттарды жүзеге асырудың негізгі мақсаты жастардың заманауи еңбек нарығын қалыптастыруға ықпал ететін механизмдер әрекетінде жастардың түрлі проблемаларын шешу болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Жұмамбаев С.К. Еңбек рыногы экономикасы. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – 171б.
2. Қазақстан Республикасы ҰЭМ Статистика комитетінің материалдары.- //http://www.stat.gov.kz

Токтоналиев Ж.У., Терликов А.С., магистранты (ҚарГУ имени академик Е.А. Букетова)
Научный руководитель - доктор PhD, ст.преподаватель Е.А. Гордеева

ПРОБЛЕМА МОЛОДЕЖНОЙ БЕЗРАБОТИЦЫ В КАЗАХСТАНЕ

Согласно международной организации труда, на данный момент, уровень безработицы среди молодежи в Казахстане составляет 7,7% [1], что является очень высоким показателем. Тренд молодежной безработицы замечен во всем мире, и стал особенно замечен после мирового финансового кризиса в 2008 году, и продолжается до сих пор. Даже несмотря на то, что государства прикладывают заметные усилия с тем, чтобы бороться с этой проблемой, это является очень трудной задачей, так как в связи с ростом пенсионного возраста, люди в возрастной группе, близкой к пенсионной, не покидают рабочие места, тем самым не освобождают рабочие места для более молодых людей, тем самым только усугубляют ситуацию.

Также, у молодого населения замечается недостаток опыта, из-за чего, им гораздо тяжелее найти работу по сравнению с более взрослыми сотрудниками, которые имеют опыт работы, из-за чего они более привлекательны как сотрудники. При этом, из-за растущих цен на базовые потребности и жилье, зарплаты входного уровня не являются привлекательными для молодых людей, которые находятся в поиске работы, в то время как работодатели не готовы платить больше людям без опыта работы. Молодые люди идут на «временное» место работы в виде мест общепита, где они и остаются на большие периоды времени, пока не находят оптимальное место работы, что может занять продолжительные периоды времени.

Другой проблемой является невостребованность полученного высшего образования среди студентов – примерно половина выпускников работает не по специальности. На данный момент, высшее образование является слишком доступным, так что молодые люди идут получать образование вместо того, чтобы получать опыт работы. При этом, образование, получаемое в ВУЗах обычно не является актуальным, из-за чего, работодателю приходится тратить время и деньги на то, чтобы обучить нового сотрудника. Особенно это касается работ в IT-индустрии, где знания, еще актуальные на период начала обучения, могут полностью устареть под конец обучения.

Компании же, стремятся к тому, чтобы платить минимально возможное количество денег, тем самым делая себя непривлекательными для выпускников ВУЗов. При этом, работодатели имеют большой выбор среди выпускников, и понимая ситуацию на рынке труда, могут платить зарплату ниже средней по рынку, так как конкуренция между выпускниками очень высокая, и они готовы идти на сложную, низкооплачиваемую работу, лишь бы получить необходимый им опыт работы, для того, чтобы впоследствии перейти на другое место работы, где их заработная плата будет выше. В идеальной ситуации, из-за того, что работодателям не хватает квалифицированных сотрудников – заработные платы бы начали расти, однако, работодатели не хотят повышать их, и поэтому нанимают людей без высшего образования или мигрантов, которые готовы работать за низкую заработную плату, даже если качество их работы является неудовлетворительным. [2]

В долгосрочной перспективе, проблема безработицы среди молодежи будет становиться все актуальнее, и при этом она несет определенные проблемы, которые не являются очевидными. Так, из-за роста молодежной безработицы будет расти и преступность, так как молодежь не будет иметь иных способов получения заработка. Так же, люди, которые не начали работать в молодом возрасте, все дальше отделяются от рынка труда, из-за чего с возрастом им становится все труднее заходить на него. Так что, одной из задач государства является обеспечение молодого населения работой.

Государство уже вкладывает большие усилия в создание новых рабочих мест. Так, государство уже поддерживает мелкий и средний бизнес, который как раз и является одним из основным поставщиком рабочих мест. Так, наибольшей популярностью пользуются программы «С дипломом в село» и «Молодежная практика». [3] Тем не менее, большинство программ и политик государства не являются эффективными, так как большинство таких рабочих мест предлагают меньшую заработную плату чем работа в торговле. Работа в селе же не является привлекательной, так как в селах не развита инфраструктура.